

RAZGLEDI**TEMATSKI ZEMLJEVIDI IN AVTORSKA PRAVICA**

AVTOR

dr. Drago Perko*Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
drago@zrc-sazu.si*

UDK: 528.94:347.78(497.4)

COBISS: 1.02

IZVLEČEK**Tematski zemljevidi in avtorska pravica**

Izdelovanje tematskih zemljevidov je najpogosteje sestavljeno iz treh povezanih, a različnih stopenj: znanstvene, znanstveno-umetniške in tehnološke, zato v posameznih stopnjah sodeluje več vrst avtorjev. Samo dobro poznavanje stopenj izdelave omogoča pravilno vrednotenje znanstvene in estetske vrednosti tematskih zemljevidov ter določanje avtorstva tematskih zemljevidov. Avtorsko pravico posameznih vrst avtorjev tematskih zemljevidov v Sloveniji na različne načine zagotavlja Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, ki pa ga posamezniki in ustanove večkrat nevede ali namerno kršijo.

KLJUČNE BESEDE*geografija, kartografija, tematska karta, avtorska pravica, Slovenija***ABSTRACT****Thematic maps and copyright**

Producing of thematic maps is usually combined with three different stages: scientific stage, scientific-artistic stage, and technological stage, therefore on various stages several types of authors are involved. Only good knowledge about these stages enables accurate evaluation of scientific and esthetic worth of thematic maps and determination of authorship of thematical maps. Copyright of each type of the authors of thematical maps in Slovenia is secured on different ways by Slovene Copyright law, which has been unknowingly or intentionally broken by individuals and institutions.

KEY WORDS*geography, cartography, thematic map, copyright, Slovenia*

Uredništvo je prispevek prejelo 26. marca 2007.

1 Uvod

O avtorstvu tematskih zemljevidov geografi razpravljamo neprenehoma, še posebej na kongresih slovenskih geografov, ob izidu pomembnejših geografskih del, bogatih s kartografskim gradivom, kakršna je na primer knjiga Slovenija – pokrajine in ljudje (Perko, Orožen Adamič 1998), pa tudi ob posebnih priložnostih, na primer na konferenci z naslovom Za odgovorno znanost leta 2002 (Perko 2002a), v okviru katere smo govorili tudi o vrednotenju rezultatov humanističnih raziskav na primeru tematskih zemljevidov, in na simpoziju o geografu, kartografu in naravoslovcu Blažu Kocenu leta 2007.

Pri pripravljanju in izdajanju zemljevidov se pojavljata predvsem dva temeljna problema:

- spoštovanje avtorskih pravic, ki pa ni povezano samo z moralnimi vprašanji, ampak lahko tudi s hudiimi materialnimi posledicami za kršitelja, in
- vrednotenje zemljevidov kot avtorskih del, kar je pomembno na primer za točkovanje pri napredovanju raziskovalcev in učiteljev ali za točkovanje bibliografije raziskovalcev po metodologiji Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Največja težava pri določanju avtorstva in vrednotenju tematskih zemljevidov izvira iz dejstva, da je izdelovanje tematskih zemljevidov najpogosteje sestavljeno iz več povezanih, a povsem različnih stopenj, in da ima zato vsak tematski zemljevid skoraj vedno več avtorjev, ki prihajajo iz povsem različnih strok.

Zemljevidi pa niso edina avtorska dela, kjer nastopa več različnih vrst avtorjev. Tak primer so tudi na primer čisto običajne popevke, pri katerih delo združujejo avtorji glasbe, avtorji besedil, avtorji priredbe in izvajalci.

Za pravilno določanje avtorstva in vrednotenje tematskih zemljevidov je nujno poznavanje nekaterih bistvenih značilnosti kartografije in zemljevidov ter poznavanje poteka, sestavljenosti in prepletenosti kartografskega dela.

2 Kartografija

Kartografija je pomožna stroka številnih znanosti, vendar pa je v vsebinskem smislu najbolj povezana prav z geografijo, saj zemljevidi prikazujejo pokrajino, temeljni predmet geografskih raziskav.

Mednarodna kartografska zveza (*International Cartographic Association*) jo je leta 1973 opredelila kot znanost, umetnost in tehnologijo izdelovanja zemljevidov ter preučevanja zemljevidov kot znanstvenih in umetniških del, leta 1995 pa kot disciplino, ki se ukvarja s snovanjem, izdelovanjem, širjenjem in preučevanjem zemljevidov (*Multilingual dictionary ... 1973; medmrežje 1*).

Slovenska institucionalna kartografija se je uradno začela 7. februarja 1952, ko je Slovenska akademija znanosti in umetnosti v okviru geografskega inštituta ustanovila Kartografski zavod, ki se zdaj imenuje Oddelek za tematsko kartografijo Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU (Natek, Perko 1999). Razvoj tematske kartografije je v Sloveniji izrazito pospešila osamosvojitve države leta 1991, ko so se potrebe po tematskih zemljevidih močno povečale. Ob prelomu tisočletja so državne in privatne ustanove sofinancirale več obsežnejših projektov, ki so se sklenili z izdajo monografij, v katerih so bili objavljeni številni tematski zemljevidi. V vsebinskem in tehnološkem pogledu sta največja dosežka slovenske tematske kartografije naš prvi nacionalni atlas, Geografski atlas Slovenije (Fridl, Kladnik, Orožen Adamič, Perko 1998), in naš prvi popisni atlas, Popisni atlas Slovenije 2002 (Dolenc s sodelavci 2007), ki sta na svetovni ravni in pomenita veliko promocijo Slovenije ter slovenske geografije in kartografije. Tudi naši geografski in drugi učbeniki, ki so izšli na koncu 20. stoletja in na začetku 21. stoletja, so izjemno bogato opremljeni z zemljevidi.

Hiter in uspešen razvoj pa ni odpravil številnih problemov slovenske kartografije, kot so na primer šolanje, zaposlovanje, financiranje in napredovanje kartografov. Med največjimi problemi pa je tudi neustrezno vrednotenje zemljevidov oziroma kartografov in njihovega dela, kar izrazito nega-

tivno vpliva na razvoj slovenske kartografije, predvsem tematske, medtem ko svetovna kartografija z digitalno tehnologijo in povezanostjo z geografskimi informacijskimi sistemi doživlja velik razcvet.

V Sloveniji je za kartografe pomemben predvsem Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (Zakon ... 2007).

3 Zemljevidi

Predmet preučevanja in hkrati najpomembnejši izdelek kartografije so **zemljevidi** ali karte (italijansko *carta* 'papir, dokument' iz latinsko *charta* 'papir, spis' iz grško *khártēs* 'papirusov list, zvitek'), to so dvorazsežnostni prikazi različnih pojavov na zemeljskem površju ali drugih nebesnih telesih.

Delimo jih na splošne (splošnogeografske) zemljevide in posebne (tvarinske, snovne) zemljevide. Na **splošnem zemljevidu** ali topografski karti so vse sestavine oziroma vsebine prikazane razmeroma enakovredno, na **posebnem zemljevidu** ali tematski karti pa so nekatere prikazane poudarjeno, druge pa sploh ne.

Za znanstvene discipline so še posebej pomembni tematski zemljevidi, saj raziskovalcem na eni strani pomagajo pri delu predvsem kot vir podatkov oziroma obstoječega znanja, na drugi strani pa omogočajo nazornejšo prikazovanje rezultatov njihovih raziskav.

Zemljevidi so lahko objavljeni (Perko 2002b, 350):

- kot samostojna publikacija, največkrat na listu večjega formata, pogosto s spremnim besedilom, grafičnimi prilogami in imenikom zemljepisnih imen na hrbtni strani zemljevida (na primer šolski zemljevid Slovenije s predstavitvijo slovenskih pokrajin na hrbtni strani (Šolska karta ... 1997)) ali s priloženo razlagalno knjižico (na primer Vegetacijska karta gozdnih združb Slovenije (Čarni, Marinček, Seliškar, Zupančič 2002; Marinček, Čarni 2002)),
- kot zbirka (atlas) oblikovno enotnih in vsebinsko povezanih zemljevidov, običajno enakega formata, vezanih v knjigo ali spetih (zloženih) v mapo, pogosto s spremnimi študijami v obliki poglavij in imenikom zemljepisnih imen (na primer Atlant (Perko, Orožen Adamič, Šumrada, Urbanc, Fridl, Kladnik 2005)),
- kot sestavine drugih avtorskih del (na primer člankov, monografij, poglavij, filmov, posterjev, učbenikov, spletnih objav).

4 Stopnje izdelovanja in vrste avtorjev tematskih zemljevidov

Pri izdelavi tematskega zemljevida lahko v grobem ločimo tri sklope oziroma stopnje:

- znanstveno,
- znanstveno-umetniško in
- tehnološko,

pri izdelavi splošnega zemljevida pa običajno le dve:

- znanstveno-umetniško in
- tehnološko stopnjo (Perko 2004, 134).

Končni zemljevid, ki ima znanstveno in estetsko vrednost, je tako rezultat dela več sodelavcev, zato ima pogosto več avtorjev oziroma več različnih tipov avtorjev.

Za geografijo so še posebej pomembni tematski zemljevidi, saj geografom raziskovalcem pomagajo pri delu kot vir podatkov oziroma obstoječega znanja in omogočajo nazornejšo prikazovanje rezultatov njihovih raziskav, geografom učiteljem pa olajšujejo prenašanje znanja na učence.

Podrobneje o izdelovanju tematskih zemljevidov govori knjiga o metodologiji tematskih zemljevidov za slovenski nacionalni atlas (Fridl 1999).

5 Kartograf tematik

Prva, znanstvena stopnja izdelave tematskega zemljevida obsega pripravo vsebine (tematike) zemljevida, kar je v celoti naloga raziskovalca. Končni rezultat te stopnje je tako imenovani avtorski original karte, ki je enakovreden pripravi članka, včasih celo monografije, še posebej v geografiji, geodeziji in nekaterih drugih prostorskih strokah, kjer je objava nekaterih znanstvenih in strokovnih dognanj na zemljevidih pogosto celo bolj nazorna kot predstavitev v pisni obliki, pogosto pa se celo zgodi, da nekaterih znanstvenih dognanj, ki se vežejo na prostorsko opredelitev, skoraj ni mogoče ustrezno predstaviti drugače kot na zemljevidih. Na avtorskem originalu so lahko predstavljeni izsledki le enega terenskega opazovanja ali pa večdesetletnega znanstvenega dela. Avtorja tega sklopa običajno opredelimo kot avtorja vsebine zemljevida. Lahko bi mu rekli tudi kartograf tematik. V legendi zemljevida je kartograf tematik običajno zapisan kot avtor vsebine zemljevida. Nekateri raziskovalci pripravijo zelo kakovostne avtorske originale, kar je zelo pomembno pri nadaljnjih stopnjah izdelave zemljevida, drugi raziskovalci so pri pripravi precej nespretni, tako da morajo kartografi na naslednjih stopnjah izdelave uporabiti vse svoje znanje in tudi domišljijo, nekateri raziskovalci pa oddajo taka »skrupcala«, da na njihovem temelju zemljevida sploh ni mogoče izdelati.

6 Kartograf redaktor

Druga, znanstveno-umetniška stopnja obsega predvsem izdelavo idejnega in glavnega projekta zemljevida, analizo in pripravo tematske vsebine oziroma avtorskega originala, ki ga je pripravil raziskovalec na prvi stopnji, za prikaz na zemljevidu, izdelavo kartografskega redakcijskega načrta s teoretično-matematično osnovo, vsebinsko zasnovo, pripravo metod kartografske generalizacije, izbiro metod prikaza geografskih in tematskih elementov vsebine, zasnovo kartografskega oblikovanja kartografskih izraznih sredstev in izdelavo legende znakov z upoštevanjem znanstvenih in estetskih meril. Avtor tega sklopa je kartograf redaktor. To je kartograf v klasičnem smislu, zato je v legendi zemljevida običajno zapisan kot kartograf.

7 Kartograf izvajalec

Tretja, tehnološka oziroma tehnično-izvajalska stopnja obsega predvsem kartografsko-tehnično izdelavo karte, modeliranje vsebine z metodami kartografske generalizacije, oblikovanje kartografskega prikaza s posebnimi kartografskimi računalniškimi orodji in računalniško priprava za reprodukcijo zemljevida oziroma objavo na različnih medijih (na primer tisk, medmrežje, zgoščenka). Avtorju tega sklopa običajno rečemo kartograf izvajalec. Pri delu na tretji stopnji prevladujejo tehnološke prvine, na prvih dveh stopnjah pa znanstvene prvine.

Z uvajanjem računalniške tehnologije v kartografijo sta druga in tretja stopnja vse bolj povezani, pogosto jih opravi en sam avtor. Vse večje računalniško znanje in dostopnost računalniških grafičnih programov pa tudi kartografom tematikom oziroma avtorjem vsebine zemljevida omogoča izdelavo zemljevidov »od začetka do konca«, vendar pa je večina takih »enoavtorskih« in s kartografskega vidika amaterskih zemljevidov slaba, neestetska in včasih zavajajoča, zaradi slabega kartografskega prikaza pa pogosto tudi brez sporočilne in znanstvene vrednosti.

8 Zakon o avtorski in sorodnih pravicah

Enako kot Zakon o avtorski in sorodnih pravicah iz leta 1995 (Zakon ... 1995) tudi veljavni Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, sprejet leta 2007 (Zakon ... 2007), v 11. podčlenu 5. člena varuje avtor-

stvo »pravega« kartografa oziroma »kartografsko maniro«, to je kartografa redaktorja in kartografa izvajalca na drugi in tretji stopnji kartografskega dela, v nekaterih drugih podčlenih 5. člena pa avtorja vsebine zemljevida oziroma kartografa tematika, to je raziskovalca (Trampuž, Oman, Zupančič 1997, 27–42; Lah 2002).

Pomembna sta tudi 12. in 13. člen, ki govorita o soavtorstvu in avtorstvu združenih del. Avtorji tematskega zemljevida kot avtorskega dela so namreč lahko soavtorji, saj je tematski zemljevid običajno nedeljiva celota, ustvarjena v sodelovanju dveh ali več avtorjev (Trampuž, Oman, Zupančič 1997, 60–62). Avtorji tematskega zemljevida pa so lahko tudi avtorji združenega dela, saj tematski zemljevid ni nujno nedeljivo avtorsko delo, pri katerem ni mogoče ločiti posameznih stopenj kartografskega dela oziroma posameznih avtorjev, torej kartografa tematika, kartografa redaktorja in kartografa izvajalca.

Podobni so primeri združevanja besedila in glasbe, na primer pri operah ali popevkih, primeri združevanja pisnih in likovnih del, na primer pri knjigah z ilustracijami, pa tudi primeri združevanja pisnih del s predstavitvami znanstvene, izobraževalne ali tehnične narave, na primer naravoslovne knjige (Trampuž, Oman, Zupančič 1997, 64–66), pa tudi učbeniki, atlasi, enciklopedije in podobno. S takimi združitvami ne nastane novo nedeljivo avtorsko delo, kljub temu pa je združitev več kot samo goli seštevek posamičnih del (Trampuž, Oman, Zupančič 1997, 64).

Tematski zemljevid je torej lahko soavtorsko ali združeno avtorsko delo, lahko pa tudi razpoznavni sestavni del drugega združenega avtorskega dela.

9 Kršenje avtorske pravice

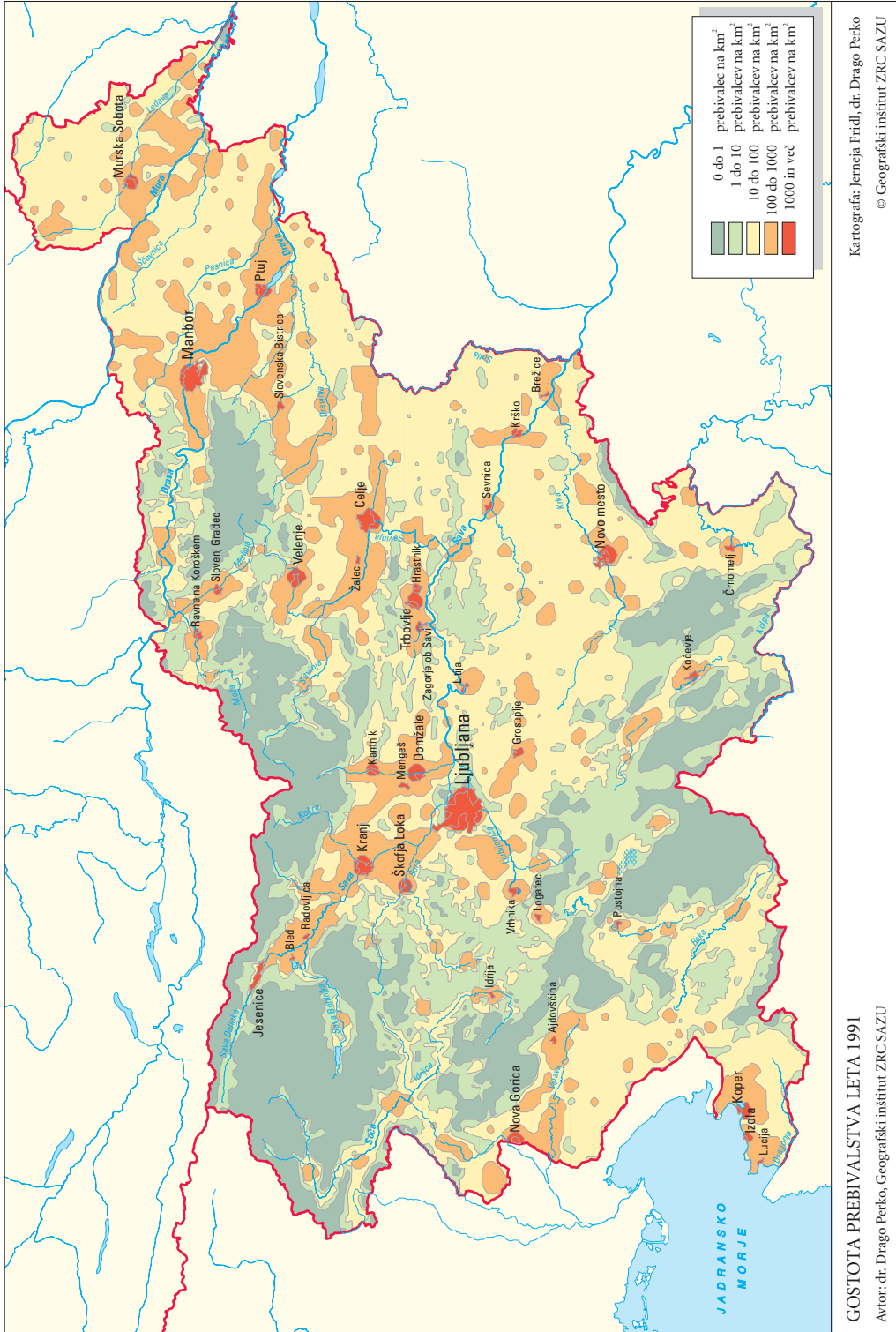
Zakon kršimo tako rekoč vsi po vrsti. Zemljevidi, ki prihajajo z geografskih ustanov, pogosto niso opremljeni z avtorstvom, ali pa so navedeni le nekateri avtorji, in še to največkrat napačno glede na prej omenjene stopnje izdelave zemljevida. Še bolj je nenavajanje ali nepravilno navajanje avtorjev sporno pri izdajah založb, saj gre za tržne ustanove, ki svoj dobiček kujejo predvsem na materialnih pravicah, ki slonijo na avtorski pravici.

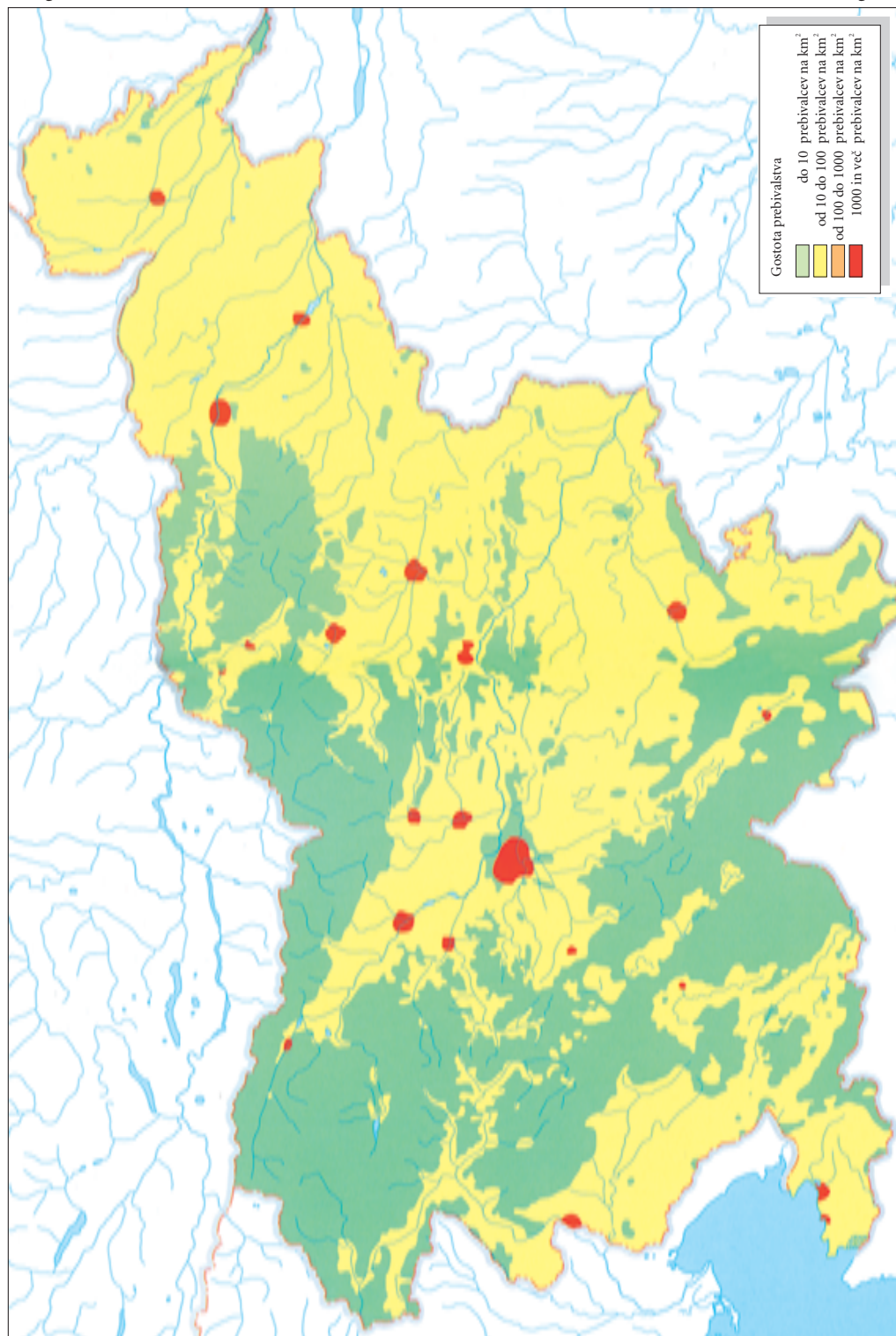
Med moralnimi avtorskimi pravicami se najpogosteje kršita pravica do prve objave in pravica do priznanja avtorstva (Lah 2002, 56), med materialnimi pravicami pa pravica do reproduciranja in pravica do predelave (Lah 2002, 57). Tudi na področju geografskih informacijskih sistemov, ki so tesno povezani s kartografijo, se pojavljajo številni pravni problemi (Šumrada 2002), predvsem pri avtorstvu in lastništvu prostorskih oziroma geografskih podatkov (Cho 1998; Frank 2001).

V trenutno veljavnem sistemu COBISS so vsa kartografska dela oziroma vse stopnje kartografskega dela opredeljene le z eno oznako, to je 4.17, oziroma kodo 180, kar vnaša nepopisno zmedo, saj so ponekod pod to oznako zavedeni raziskovalci, to je avtorji vsebine zemljevida, ponekod kartografi redaktorji, ponekod pa celo kartografi izvajalci. Oznake v skupini 4 pomenijo sekundarno avtorstvo. Sem so poleg kartografov uvrščeni še na primer uredniki, prevajalci in prireditelji, kar kaže na precejšnje nepoznavanje kartografskega dela. Pravi avtorji zemljevidov so zakriti, pogosto so navedeni napačni avtorji, ali pa nekateri avtorji izpušeni.

Za številne zlorabe in kršenje zakona, predvsem pri založbah, pa smo geografi v pravnem smislu največkrat krivi sami, saj podpisujemo slabo sestavljene pogodbe, s katerimi se sami nevede odrečemo nekaterim pravicam, ki nam jih sicer ponuja Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. Tako ne škodujemo samo sebi in ustanovam, s katerih prihajamo, ampak tudi geografiji.

Sliki 1 in 2: Primerjava tematskih zemljevidov gostote prebivalstva v Geografskem atlasu za osnovno šolo iz leta 1998 (levo) in Geografskem atlasu sveta za šole iz leta 2002 (desno, za lažjo primerjavo in približno enako velikost zemljevida je legenda na drugem zemljevidu, ki je v atlasu sicer levo od zemljevida, prenesena v desni spodnji kot). ► str. 90–91

10 Primer suma kršitve avtorske pravice

Kot primer najlažje navedem svoj zemljevid gostote prebivalstva, ki je nastal v geografskem informacijskem sistemu z razpršitvijo prebivalstva okrog centroidov naselij glede na razporeditev, oddaljenost in število prebivalcev naselij, upoštevajoč morfološke omejitve na temelju digitalnega modela višin. Kasneje smo na podoben način izdelali tudi zemljevid gostote prebivalstva, ki temelji na razporeditvi prebivalstva po hišah (Rejec Brancelj, Zupan 2007, 12).

V šolskem atlasu DZS (Geografski atlas ... 1998) ima zemljevid naslov Gostota prebivalstva leta 1991, v legendi zemljevida je pet razredov gostote, ob zemljevidu pa so jasno navedeni avtorji zemljevida in ustanova, nosilka avtorskih pravic (*copyright*). Štiri leta kasneje je v šolskem atlasu Tehniške založbe Slovenije (Lovrenčak 2002, 158–159) zemljevid izšel pod naslovom Gostota prebivalstva. V legendi je razred manj kot v legendi izvirnega zemljevida, ker sta razreda z najnižjo gostoto združena. Nikjer ni navedenega avtorja vsebine niti ustanove, nosilke avtorskih pravic. Na zemljevidu je izpuščena navedba leta, za katerega veljajo podatki. Barve za posamezne razrede gostote so sicer povzete po izvirnem zemljevidu, vendar pa razreda, ki je v legendi označen z oranžno barvo, na zemljevidu sploh ni, tako da so območja, kjer živi največji delež slovenskega prebivalstva, prikazana z rumeno, napačno barvo. To pa pomeni, da zemljevid »laže« in da ne gre le za sum kršenja temeljnih členov zakona, pač pa tudi za sum tako imenovane skazitve avtorskega dela, s čimer je prizadeta integriteta avtorja. O tem govori 19. člen zakona (Zakon ... 2007; Trampuž, Oman, Zupančič 1997, 79–83). Odveč je povedati, da niti založba niti urednik nista avtorja vsebine in nosilca avtorskih pravic zaprosila za dovoljenje za objavo, kaj šele, da bi z avtorjem in ustanovo sklenila ustrezno pogodbo, ki bi urejala moralne in materialne avtorske pravice. Žal pa to ni edini primer v tem atlasu, saj tudi pri nekaterih drugih tematskih zemljevidih Slovenije obstaja sum kršitve avtorskih pravic.

11 Problem vrednotenja in določanja avtorstva tematskih zemljevidov

Poleg kršenja avtorskih pravic je pereč tudi problem vrednotenja kartografskega dela, ki je v Sloveniji povezano z vodenjem bibliografskih enot v sistemu COBISS (medmrežje 2). Nepravilno uvrščanje kartografov v tem sistemu je deloma povezano tudi s trojno naravo kartografije oziroma zemljevida, ki združujeta znanost, umetnost in tehnologijo. COBISS kot sistem sicer ni neposredno povezan z vrednotenjem znanstvenega dela, dejansko pa je njegov temelj, zato je tako pomembno, da je avtorstvo zemljevidov kolikor toliko pravično urejeno.

Za razrešitev tega problema smo leta 2002 na Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU v sodelovanju z Geodetskim inštitutom Slovenije in Inštitutom za informacijske znanosti pripravili nov predlog vrednotenja zemljevidov, ki sledi Zakonu o avtorski in sorodnih pravicah in upošteva trojno avtorstvo tematskih kart oziroma dvojno avtorstvo splošnih kart. Predlog člankom, monografijam in poglavjem v monografijah dodaja novo kategorijo, to je zemljevid, kartografe pa loči na tri vrste.

Po tem predlogu naj bi kodi 180, ki označuje kartografa, dodali kodi 181 in 182. Prva bi označevala kartografa tematika, torej raziskovalca, druga kartografa redaktorja, torej klasičnega kartografa, tretja pa kartografa izvajalca. Prvi dve kodi bi bili uvrščeni v primarno avtorstvo, tretja pa v sekundarno avtorstvo kot že do zdaj, kar ustreza dejanskemu stanju. Na ta način naj bi poenotili zapisovanje avtorjev na zemljevidih, saj tudi nekateri izdelovalci zemljevidov to opravijo precej površno. Še najbolj dosledna je pri navajanju avtorstva, ne glede na to, ali gre za posameznike ali ustanove, Geodetska uprava Republike Slovenije, ki pa v glavnem skrbi le za splošne zemljevide in manj tematske, pri katerih je avtorstvo običajno bolj zapleteno. Ta del skupnega predloga še ni uresničen.

Izpeljan pa je drugi del skupnega predloga, po katerem je mogoče zemljevide v COBISS vpisovati tudi kot samostojna enote, poglavja samostojnih enot ali sestavne dele drugih enot, vendar s pravilno oznako tipa avtorstva. Tako je možno ugotoviti, na primer, kdo je avtor članka, kdo je pripravil znan-

stveno ali strokovno vsebino zemljevida znotraj članka, kdo je kartograf redaktor in kdo izvajalec. Prav tako je možno nedvoumno ugotoviti, kdo in kakšne vrste je avtor, na primer, monografije enega zemljevida ali zbirke zemljevidov. To pomeni, da je mogoče ločiti tiste sestavine zemljevidov, ki pomenijo znanstveni prispevek avtorjev, in jih seveda ustrezno vrednotiti.

12 Veljavno vrednotenje in določanje avtorstva tematskih zemljevidov

Po veljavni Metodologiji dokumentov za vodenje bibliografij v sistemu COBISS (medmrežje 2) je tematski zemljevid mogoče vpisati v sistem COBISS tudi:

- kot samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji (oznaka 1.16), seveda če gre za izvirni znanstveni zemljevid kot avtorsko prepoznaven samostojni prispevek,
- kot samostojni strokovni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji (oznaka 1.17), če gre za strokovni zemljevid kot avtorsko prepoznaven samostojni prispevek,
- kot znanstveno monografijo (oznaka 2.01),
- kot strokovno monografijo (oznaka 2.02),
- kot učbenik (oznake 2.03, 2.04 in 2.05) ter
- kot priročnik, slovar, leksikon, atlas, zemljevid (oznaka 2.06), če gre za splošni ali strokovni zemljevid, ki na pregleden način vsebuje podatke za določeno področje.

Seveda vsakega zemljevida ni mogoče uvrstiti v ta sistem, tako kot vsakega pisnega prispevka ni mogoče uvrstiti med članke. V predlagani sistem se lahko uvrščajo le tisti zemljevidi, ki zadoščajo znanstvenim (strokovnim), estetskim in tehničnim kriterijem kartografske stroke ter znanstvenim in strokovnim kriterijem tiste znanstvene stroke, ki je prispevala vsebino zemljevida.

Tu seveda ne gre le za ustrezno razvrščanje, pač pa tudi za ustrezno točkovanje kartografskega dela pri vrednotenju znanstvenega dela (pri vrednotenju projektov in nosilcev projektov, pri napredovanju raziskovalcev na različnih stopnjah in različnih ustanovah).

13 Sklep

V Sloveniji se tematska kartografija hitro razvija, razreševanje njenih največjih problemov: spoštovanja avtorskih pravic in vrednotenja zemljevidov kot avtorskih del, pa poteka le počasi. Največ sta k urejanju razmer prispevala sprejem Zakona o avtorski in sorodnih pravicah, nazadnje leta 2007, ter nova pravila vrednotenja kartografskega dela v sistemu COBISS, sprejeta leta 2006, deloma pa tudi vstop v Evropsko zvezo, kjer je dejansko varovanje avtorske pravice na bistveno višji stopnji kot pri nas. Pomembno bi bilo, da bi o teh problemih v okviru geografije vsaj nekaj slišali tudi učenci, dijaki in študenti, še posebej pa bi to znanje v praksi potrebovali geografski raziskovalci in geografski učitelji.

Pravilno vrednotenje kartografskega dela je pomembno za ohranitev slovenske kartografije na znanstveni ravni in na ustreznem mestu v svetovni kartografiji. V Sloveniji je namreč vse več kartografsko neizobraženih posameznikov, ki s pomočjo ustrezne računalniške tehnologije izdelujejo poceni zemljevide na obrtniški, amaterski ravni brez urejenih avtorskih pravic.

14 Viri in literatura

- Cho, G. 1998: Geographic information systems and the law: mapping the legal frontiers. Chichester.
- Čarni, A., Marinček, L., Seliškar, A., Zupančič, M. (prir.) 2002: Vegetacijska karta gozdnih združb Slovenije v merilu 1 : 400.000. Ljubljana.

- Dolenc, D., Fridl, J., Josipovič, D., Kladnik, D., Perko, D., Ravbar, M., Repolusk, P., Urbanc, M., Žnidaršič, E. 2007: Popisni atlas Slovenije 2002. Ljubljana.
- Frank, A. U. 2001: Copyright laws-confusion? GIM International 15-2. Lemmer.
- Fridl, J. 1999: Metodologija tematske kartografije nacionalnega atasa Slovenije. Geografija Slovenije 2. Ljubljana.
- Fridl, J., Kladnik, D., Orožen Adamič, M., Perko, D. (ur.) 1998: Geografski atlas Slovenije. Ljubljana. Geografski atlas za osnovno šolo. Ljubljana, 1998.
- Lah, G. 2002: Kartografska avtorska dela. Diplomsko naloga, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Lovrenčak, F. (ur.) 2002: Geografski atlas sveta za šole. Ljubljana.
- Marinček, L., Čarni, A. 2002: Komentar k vegetacijski karti gozdnih združb Slovenije v merilu 1 : 400.000. Ljubljana.
- Medmrežje 1: <http://www.icaci.org> (16. 4. 2007).
- Medmrežje 2: http://home.izum.si/COBISS/bibliografije/Tipologija_slv.pdf (16. 4. 2007).
- Multilingual dictionary of technical terms in cartography. International cartographic association, Wiesbaden, 1973.
- Natek, M., Perko, D. 1999: 50 let Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU. Geografija Slovenije 1. Ljubljana.
- Perko, D. 2002a: Konferenca o humanistiki. Geografski vestnik 74-2. Ljubljana.
- Perko, D. 2002b: Sodobni problemi aplikacije geografije v tematski kartografiji. Dela 18. Ljubljana.
- Perko, D. 2004: Vrednotenje zemljevidov. Za odprto znanost. Ljubljana.
- Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.) 1998: Slovenija – pokrajine in ljudje. Ljubljana.
- Perko, D., Orožen Adamič, M., Šumrada, J., Urbanc, M., Fridl, J., Kladnik, D. 2005: Atlant. Ljubljana.
- Rejec Brancelj, I., Zupan, N. 2007: Okolje na dlani. Ljubljana.
- Šolska karta Slovenije 1 : 500.000. Ljubljana, 1997.
- Šumrada, R. 2002: Pravni problemi in prostorski podatki. Geodetski vestnik 46, 1–2. Ljubljana.
- Trampuž, M., Oman, B., Zupančič, A. 1997: Zakon o avtorski in sorodnih pravicah s komentarjem. Ljubljana.
- Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. Uradni list Republike Slovenije 16/07. Ljubljana, 2007.
- Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. Uradni list Republike Slovenije 21/95. Ljubljana, 1995.

15 Summary: Thematic maps and copyright

(translated by the author)

Cartography is an auxiliary branch of geography. Its primary product, maps, combines elements of science and art. Maps are divided into the general and the specific. On general maps or topographical charts, all the elements or contents are shown relatively equally, while on specific maps or thematic charts, certain elements are stressed and others are left out.

Thematic maps are especially important for geography since they assist geographers in their research work and enable the most graphic presentation of their research results. They also permit geography teachers to transfer knowledge to students more easily. A thematic map may thus be a geographical tool in itself or the basis for some other geographical work.

Institutionalized Slovene cartography began in 1952, with the establishment of the Cartography Institute, which is now the Department of Thematic Cartography at the Anton Melik Geographical Institute of the Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts. The development of Slovene thematic cartography accelerated considerably following the independence of the country in 1991 as the need for thematic maps increased greatly. During the 1990's, government and private institutions cofinanced many extensive and fundamental geographical projects, which result-

ed in the publication of monographs containing numerous thematic maps. From the viewpoint of content and technology, the greatest achievements in Slovene thematic cartography are the *Geographical Atlas of Slovenia* and the *Census 2002 Atlas of Slovenia*, which are an outstanding achievement at the international level and of great significance for the promotion of Slovenia and Slovene geography and cartography abroad. The Slovene geography textbooks published in the late 1990's are very richly furnished with maps as well.

This rapid development, however, did not eliminate various problems in Slovene thematic cartography, issues that are important to geographers in general. The major problems, for example, include the education, employment, and financing of cartographers, the cooperation and coordination of geographical, geodetic, and related institutions in this field, the linking of geographical information systems with digital thematic cartography, the use of thematic maps in scientific theses, books, textbooks, other publications, and on the internet, and the scientific review and cost analysis of producing copyright maps and final maps.

Producing of thematic maps is usually combined with three different stages: scientific stage, scientific-artistic stage, and technological stage, therefore on various stages several types of authors are involved. Only good knowledge about these stages enables accurate evaluation of scientific and esthetic worth of thematic maps and determination of authorship of thematical maps.

An increasingly prominent issue is the consideration or rather the ignoring of various Slovene and international conventions for the preparation of maps including copyright laws. The last version of the Slovene copyright law has been adopted in 2007. As in many other fields, resolving the issues in thematic cartography should facilitate Slovenia's entry into the European Union.

